
EL SISTEMA EDUCATIU DE LA U.R.S.S.

Ferran Ferrer i Julià

L'estudi del sistema educatiu de qualsevol país, diferent del propi, es fa certament difícil, a causa de la multitud de factors exògens al sistema, que el configuren tal com és i no d'altra forma. Poder arribar a delimitar el pes específic que té cadascun d'ells és una tasca comprometedora.

Al mateix temps el comparatista es veu fortament influenciat (encara que no ho desitgi i ho intenti combatre) per la pròpia concepció que ell té del sistema educatiu ideal que caldria instaurar en cadascun dels països. Arrelat a la tradició cultural que ha viscut i al *modus operandi* que ha rebut del mateix sistema educatiu, es troba condicionat a l'hora de jutjar (i fins i tot simplement de «descriure») l'educació en un país diferent al seu. La idea del comparatista com a «home de mires universals», i amb capacitat de ser autènticament objectiu, és més una aspiració que una realitat en la immensa majoria dels casos.

Aquests dos factors, exposats breument, es veuen agreujats quan qualsevol estudiós de l'Educació Comparada aprofundeix en el sistema educatiu soviètic. D'una banda, la U.R.S.S. és un país molt diferent de la resta de països del món, sobretot si exceptuem els que pertanyen a la seva àrea d'influència més directa: Bulgària, Hongria, etc. És difícil trobar un altre país en el món que tingui tants pobles i tan diferents en el seu si, o que hagi realitzat un avanç tecnològic i científic en tan pocs anys. Tot això el fa, si més no, peculiar en comparació amb d'altres.

D'altra banda, la visió que s'ha tingut quasi sempre de la U.R.S.S., i que s'ha propagat especialment en el context espanyol, ha estat molt pejorativa. Les diferències de caràcter ideològic han fet, sovint, que tot el que provingués d'aquest país de

l'Est fos negatiu i no es permetés reconèixer els èxits i els fracassos amb tota l'objectivitat possible que un comparatista s'ha de marcar des de l'inici del seu estudi. Cal assumir, doncs, aquest plantejament i abordar el tema amb el màxim d'obertura possible.

1. PRINCIPIS FONAMENTALS DE L'EDUCACIÓ A LA U.R.S.S.

La versió oficial de la U.R.S.S. de quins són els principis fonamentals que guien el procés educatiu en aquest país, es podria sintetitzar en 10 punts que serien els següents¹:

1) *Caràcter obligatori de l'ensenyament a infants i adolescents.* Entre els èxits aconseguits per la Unió Soviètica en el camp educatiu, l'obligatorietat de l'ensenyament és, sense dubte, un dels més importants. Cal remuntar-se a la situació anterior a la Revolució d'Octubre per adonar-se del gran canvi que ha sofert l'educació en aquest sentit. En aquells anys les quatre cinques parts dels nens en edat escolar no anaven a l'escola, i en poblacions no russes el tant per cent de gent nou i cinquanta anys que sabia llegir i escriure era ínfim (a Tadjikistán, 2,3 %; a Kirguízia, 3,1 %, a Turkèmia, 7,8 %)². Si a tot això li afegim la forta depressió econòmica i social que va produir la primera guerra mundial, ens trobarem un país amb un elevat grau de precarietat en tots els sentits.

No és d'estranyar, doncs, que una de les primeres coses que abordés el nou govern fos l'elevació del nivell cultural del poble. Per això es van decretar, ja en el primer any i estant Lenin al front del Govern, quatre decrets de gran importància. Un d'ells serà el referent al dret universal a rebre instrucció.

D'aleshores ençà les cotes d'obligatorietat s'han anat elevat mitjançant la publicació de lleis que recollien aquest esperit. El 1930 s'instaura l'obligatorietat en tres anys, el 1952 en set anys, el 1961 en vuit anys, i el 1975 en deu anys. Tot això ha donat com

¹ Aquests principis estan trets de l'article d'Halina Kompanietz, i s'han utilitzat materials de l'agència de premsa soviètica Nóvosti per a redactar-lo. KOMPANIETZ, H., «La enseñanza en la U.R.S.S.», *Revista de Bachillerato*, núm 6, abril-juny 1978, pp. 114-117.

² KUZIN, N.; KONDAJOV, M., *La instrucción pública en la U.R.S.S.* Ed. Progreso, Moscou, 1977 p. 10.

a resultat que les taxes d'escolarització dels individus entre set i setze anys siguin pràcticament del 100 %, segons les estadístiques de la UNESCO de l'any 1979³.

2) *Igualtat de drets a rebre instrucció per part de tots els ciutadans.* Quan es parla d'igualtat a la U.R.S.S., es fa en un sentit ben diferent del que nosaltres entenem, donat que es tracta d'un Estat totalitari. Les oportunitats d'accedir a cotes més elevades d'instrucció està en funció, a vegades, de l'adscripció al P.C.U.S. (Partit Comunista Soviètic) i dels informes que organitzacions juvenils o les empreses on treballa l'individu fan sobre la seva tasca. Aquest fet afecta, en general, tots els nivells educatius no obligatoris i especialment l'educació superior.

D'alta banda, la igualtat de drets a la resta de nivells educatius (Pre-escolar, Primària i Secundària) és una realitat innegable, en la qual intervé poc, o pràcticament gens, la ideologia pròpia de l'individu. També convé destacar l'assistència que es fa als disminuïts psíquics i físics, i la manca de discriminació entre els dos sexes a l'hora de rebre una educació determinada. Aquest últim fet és molt comú en aquest país, en la majoria de relacions que s'estableixen entre home i dona. Com a dada significativa es pot veure que el nombre d'homes i dones que estudien en el tercer nivell (segons la denominació de la UNESCO) és pràcticament igual: l'any 1975, d'un total de 4.853.958 alumnes, hi havia 2.448.551 dones; la proporció era similar els anys 1965 i 1970⁴.

3) *Centres d'ensenyament estatals i socials.* El caràcter estatal de pràcticament tots els centres d'ensenyament (entenen aquest com a servei públic) és un fet fonamental dins del context polític i ideològic de la U.R.S.S. La mateixa Constitució, aprovada l'any 1977 (i vigent en els nostres dies), així ho declara en el seu article 11: «Pertencen al Estado los medios básicos de producción en la industria, la construcción y la agricultura; los medios de transporte y de comunicación; los bancos, los bienes de los establecimientos comerciales, de *servicios públicos* (...)»⁵.

³ «Estadísticas de educación. Último año disponible», *Encuestas e investigaciones estadísticas: trabajo en curso*, CSR-E-41, UNESCO, División de Estadísticas relativas a la Educación-Oficina de Estadísticas, noviembre 1981, p. 40.

⁴ «Desarrollo de la Educación en Europa: una revisión estadística», *Tercera Conferencia de Ministros de Educación de los Estados Miembros de la Región Europa* (Sofía, 12-21 de junio de 1980), UNESCO, ED-8/MINEDEUROPE/REF 2, p. 38.

⁵ El subratllat és de l'autor de l'article. *Constitución - Ley Fundamental - de la Unión de Repúblicas Socialistas Soviéticas*, Ed. Agència de Premsa Nóvosti, Moscou, 1978, p. 10.

Segons la «versió oficial» també es permet, però, l'existència de centres d'ensenyança de caràcter privat, encara que són molt minoritaris. En xifres es pot dir que l'any 1980 existien 18 acadèmies i seminaris religiosos, la qual cosa ens dóna idea de l'ínfima importància que tenen aquests centres en un país que el mateix any tenia una població de 262,4 milions d'habitants⁶.

4) *Gratuïtat de l'ensenyament, fins i tot el de nivell superior; i en certs alumnes pagament del seu manteniment a càrrec de l'Estat.* La gratuïtat de l'ensenyament és, igualment, un dels pilars fonamentals de l'educació soviètica. La Constitució ho assenjala en l'article 45: «Los ciudadanos de la U.R.S.S. tienen derecho a la instrucción. Aseguran este derecho, la gratuidad de todos los tipos de instrucción, (...)»⁷.

La gratuïtat és, pràcticament, completa en els nivells de Primària i Secundària (obligatoris); i estan inclosos, la majoria de cops, el menjar, el transport, el material didàctic, i l'allotjament en cas de necessitat. A nivell de Preescolar, els fills de les famílies més necessitades (aproximadament un 25 %) ho fan sota aquest règim, i la resta paguen una quantitat en funció del salari dels pares, sense poder superar mai una quota del 3 % d'aquest salari. L'ensenyament superior segueix un sistema de beques que, encara que no cobreixen les despeses totals dels que assisteixen als centres d'aquest nivell educatiu, ajuden en certa forma a afrontar-les.

5) *Estructura dels nivells i centres educatius que sempre permeten poder aconseguir estudis superiors.* Certament, de tal manera l'estructura del sistema educatiu està configurada, que quan un individu està estudiant en un centre d'ensenyança, en sortir-ne sempre té possibilitats d'accedir a estudis superiors. Això és molt important a nivell de Secundària, perquè l'estructura del sistema no té centres docents que preparin, exclusivament, per al món del treball i que, en conseqüència, es pugin considerar de segona categoria.

Ara bé, també és cert que, de la mateixa manera que l'estructura no és discriminatòria (en aquest sentit, respecte als individus), l'entrada als establiments d'Ensenyament Superior està fortament limitada pels «numerus clausus» imposats en aquest nivell educatiu. La selecció del alumnes es fa llavors per criteris molt

⁶ U.R.S.S. 100 preguntas y respuestas, Ed. Agència de Premsa Nóvosti, Moscou, 1980, p. 45.

⁷ Constitución... op. cit. p. 23.

propis en aquest país; hi tenen prioritat sobretot les qüestions de caire ideològic de cada individu. Un cop més hi trobem que l'estructura del sistema és molt oberta i democràtica, però a certs nivells s'imposen un conjunt de «mesures de control» que permetin mantenir els nivells d'educació superiors dins d'un context ideològic que no entri en contradicció amb les idees fonamentals que sustenten el projecte polític que estan realitzant en aquest país.

6) *Ensenyament mixt, d'ambdós sexes.* L'ensenyament a la U.R.S.S. té caràcter mixt en tots els nivells educatius. Encara que això és cert, algú es pot preguntar si, realment, en aquest país es fa coeducació, o una simple instrucció conjunta d'ambdós sexes a la mateixa aula. És difícil discernir (com en qualsevol país que es faci règim mixt) sobre aquesta qüestió. Únicament podem valorar aquest fet en base als resultats que s'obtenen després que els subjectes han passat per escoles d'aquestes característiques. Les xifres, per exemple, de l'Ensenyament Superior que abans exposava sobre el nombre d'homes i dones que assisteixen a aquests centres, crec que poden ser un bon indicador que en els centres escolars no es fa una simple instrucció mixta. Les fites aconseguides per les dones en aquest terreny (com en d'altres) a la U.R.S.S. són una bona mostra que els plantejaments coeducatius estan, com a mínim, bastant arrelats.

7) *Educació laica.* L'afirmació que l'educació a la U.R.S.S. és laica es sustenta de forma clara i precisa en l'article 52 de la seva Constitució: «A los ciudadanos de la U.R.S.S. se les garantiza la libertad de conciencia, es decir, el derecho a profesar cualquier religión o a no profesar ninguna, a practicar el culto religioso o a hacer propaganda atea. Se prohíbe excitar la hostilidad y el odio en relación con las creencias religiosas. En la U.R.S.S., la Iglesia está separada del Estado, y la escuela, de la Iglesia»⁸.

La declaració, doncs, com es pot observar en aquest article de la Constitució és clara i taxativa. Però, un cop més, aquestes afirmacions són «mitges-veritats». J. M. Cobo assenyala l'existència de propaganda antireligiosa en els nivells d'Educació Superior i la impossibilitat de transmetre en aquests centres el missatge religiós⁹. L'Educació Superior continua constituint la font de

⁸ El subratllat és de l'autor de l'article. *Ibidem*, p. 25.

⁹ COBO, J. M., *La enseñanza superior en el mundo. Estudio comparado e hipótesis*, Ed. Narcea, Madrid, 1979, p. 235.

cultura que més volen preservar, els dirigents polítics d'aquest país, de les influències ideològiques contràries al seu sistema polític.

8) *Unió d'instrucció i educació. Importància d'institucions (com la família i els cercles d'estudi) que ajuden, en col·laboració amb l'escola, a educar els individus.* El concepte «instrucció» a la U.R.S.S. està, pràcticament, reservat a l'àmbit escolar. Podem observar, en aquest sentit, que el Ministeri que s'encarrega d'aquestes qüestions es denomina «Ministeri d'Instrucció Pública», a diferència d'altres països que l'anomenen «Ministeri d'Educació» o «Ministeri d'Educació i Cultura». La família i els centres d'activitats extraescolars tenen a nivell institucional una funció més pròpiament formativa.

D'altra banda, però, seria erroni pensar que l'escola, en la pràctica, no compleix aquesta funció formativa, que sovint s'identifica amb el més pur adoctrinament ideològic. Un bon exemple d'aquest fet el podem trobar en l'enfocament que es dona a determinades assignatures com ara Història, Sociologia o Astrologia des del grau IV al X, a l'Ensenyament Mitjà¹⁰.

9) *Incorporació dels avenços tecnològics i científics que es van aconseguint a la instrucció impartida als centres educatius.* La incorporació dels nous avenços tecnològics i científics als continguts que l'escola imparteix és un fet molt important en aquest país, sobretot per l'estat general de «competència permanent» que mantenen respecte a la resta dels països desenvolupats de caire capitalista, i en especial amb els E.U.A. L'Ensenyament Mitjà veu augmentat dia a dia el nombre d'especialitats professionals, precisament per la necessitat de preparar els seus alumnes en aquell conjunt de branques professionals producte dels avenços apressants en el camp de la tecnologia i la ciència.

10) *Educació impregnada de caràcter humà i alta moral.* Parlar de caràcter humà i alta moral de l'educació a la U.R.S.S. és referir-se, primordialment, a la formació de «l'home comunista», segons la pròpia concepció que d'home comunista té aquest país. No és vàlid, en aquest cas, recórrer a les idees de molts pensadors marxistes clàssics que parlen de la tipologia de l'home comunista perquè, potser, trobaríem que hi són en clara contradicció amb la pràctica política i educativa vigent a la U.R.S.S. L'home comunis-

¹⁰ KUZIN, N.; KONDAKOV, M., *op. cit.*, pp. 52-56.

ta, en aquest país, es caracteritza pel seu internacionalisme (molt limitat als altres països anomenats «socialistes») i pel seu amor a la Pàtria (que «traduït» als esquemes soviètics vol dir servir la ideologia política establerta en el país). Formar l'home comunista en aquestes dues característiques és un dels objectius prioritaris del sistema educatiu.

2. LA DIRECCIÓ DE L'EDUCACIÓ A LA U.R.S.S.

La direcció de la Instrucció Pública a la U.R.S.S. és regida, principalment, per tres organismes:

1.º *El Ministeri d'Instrucció Pública*: el seu àmbit d'actuació són els centres de preescolar i les escoles d'ensenyament general (que abasten l'ensenyament primari, el primer cicle d'ensenyament secundari, i un segon cicle, també, d'ensenyament secundari, desvinculat de les especialitats tècniques i professionals). Vetlla, igualment, pel bon funcionament dels Instituts i Escoles Pedagògiques que formen els futurs professors, dels centres de reciclatge del professorat, i dels establiments infantils de caràcter extraescolar.

2.º *El Ministeri d'Ensenyament Superior i Mitjà Especialitzat*: la seva tasca va dirigida als centres que imparteixen aquests tipus de nivells educatius, mitjançant la coordinació amb altres ministeris implicats en determinades especialitats. Per exemple, dirigeix les Escoles i Instituts de Medicina de caràcter superior en connexió amb el Ministeri de Sanitat.

3.º *El Comitè Estatal d'Ensenyament Professional Tècnic*: aquest Comitè depèn, de forma quasi exclusiva, del Consell de Ministres directament, a diferència dels altres ministeris. La raó d'aquesta peculiaritat es pot trobar en la importància que s'ha donat sempre a la bona preparació professional dels futurs obrers, a qui primordialment va dirigit l'Ensenyament Professional Tècnic.

Un esquema més ampliat dels òrgans de direcció de l'educació a la U.R.S.S., es pot observar a l'annex núm. 1¹¹.

Seria erroni, però, pensar que la direcció de l'educació a la U.R.S.S. està controlada i dirigida, de forma exclusiva, pels estaments «oficials» que he anomenat anteriorment. Des de l'inici de

¹¹ L'esquema és original de l'autor de l'article.

la Revolució Russa s'ha tingut sempre molt present la necessitat que el Partit Comunista de la Unió Soviètica (P.C.U.S.) fos el «motor» i l'«instrument de control» dels canvis que es produeixen en aquest país envers una nova societat, la societat comunista. Com a referència sobre aquest tema cal recordar el que Lenin deia el 3 de novembre de 1920 en el discurs pronunciat a la Conferència Nacional de Comitès d'Educació Política:

Para nosotros, en principio, no puede haber duda de que debe existir la supremacía del Partido Comunista. Así pues, el fin de la cultura política, de la educación política, consiste en forjar verdaderos comunistas capaces de superar la falsedad y los prejuicios y de ayudar a las masas trabajadoras a vencer al viejo régimen y a construir el Estado sin capitalistas, sin terratenientes, sin explotadores¹².

El P.C.U.S., per tant, no es pot entendre, només, com un organisme que estableix les directrius ideològiques de l'educació a la U.R.S.S. La seva funció és, també, la de controlar cadascun dels estaments a on s'apliquen aquestes directrius. És una gran «xarxa» que abasta tots els centres de poder: altes instàncies del Ministeri, directors d'escola, membres de les Acadèmies, càrrecs universitaris, membres de les comissions d'admissió d'alumnes i professors a centres d'Ensenyament Superior, dirigents d'organitzacions juvenils, membres de les Seccions d'Instrucció Pública dels Soviets locals o regionals, etc.

Aquesta forma de fer la política educativa del país comporta, en conseqüència, dues característiques que sempre han estat peculiars dels règims totalitaris que han volgut imposar una determinada ideologia:

1.º La burocratització de la funció pública (en aquest cas, de l'educació) com a primera conseqüència de la manca d'iniciatives de les bases, i que després es converteix en un instrument d'ajuda en el manteniment de la pròpia situació causal.

2.º El centralisme, mitjà imprescindible per a consolidar un sistema en què «un grup reduït pensa i actua per tothom» (l'avantguarda del Partit). Aquest centralisme no s'ha d'entendre com la supremacia de, per exemple, la República de Rússia sobre la resta de repúbliques de la U.R.S.S. (que es un fet que també es dona), sinó com el funcionament centralista que desenvolupa el P.C.U.S., tant a l'àmbit estatal com al de cada república, regió o localitat.

¹² LENIN, *La instrucción pública*, Ed. Progreso, Moscou, 1981, p. 117.

3. NIVELLS DEL SISTEMA EDUCATIU

Per a una millor clarificació dividiré aquest tema en quatre grans apartats:

Educació Pre-primària.
 Educació Primària.
 Educació Secundària.
 Educació Superior.

A l'annex núm. 2 es pot trobar un esquema amb la classificació dels diferents nivells del sistema educatiu.

L'Educació Pre-primària

Els centres d'educació Pre-primaria són de dos tipus:

- Les guarderies que acullen infants des de dos o tres mesos als tres anys, i depenen del Ministeri de Sanitat.
- Els Jardins d'Infància que tenen infants de tres a set anys, i depenen de diversos organismes com les Seccions Locals d'Instrucció Pública, empreses, granges col·lectives, etc.

Tots aquests centres són de caràcter estatal i sobre el nombre d'assistents es donen diverses xifres. Crec que és convenient veure un cop més, les dades presentades per la UNESCO: en el curs 1971-1972 el percentatge d'assistents a aquests centres respecte al grup d'edat de tres a cinc anys era del 59 %, i en el curs 1977-1978 va ésser del 69,8 % (més de 12 punts per sobre de la mitjana d'Europa, en aquest mateix curs)¹³.

Com a característiques més importants del preescolar a la U.R.S.S. es podrien destacar les següents¹⁴:

A) Entre els tres i set anys es dedica, aproximadament, unes tres quartes parts del dia al joc.

B) Entre els sis i set anys es dediquen al dia entre quaranta cinc

¹³ «Desarrollo de la Educación en Europa: una revisión estadística..., *op. cit.*, p. 13.

¹⁴ La limitada extensió de l'article no permet desenvolupar més aquest nivell educatiu, el preescolar. Per obtenir més informació es pot consultar el llibre redactat per l'Acadèmia de Ciències Pedagògiques i l'Acadèmia de Ciències Mèdiques: *La educación preescolar en la Unión Soviética* (2 toms), Ed. Fontanella, Barcelona, 1972.

i cinquanta minuts perquè els infants aprenguin a llegir i a comptar.

També convé recordar dues institucions que són de gran transcendència sobre aquest nivell educatiu a la U.R.S.S.: l'Institut d'Educació Preescolar de l'Acadèmia de Pedagogia (que estableix les línies pedagògiques fonamentals) i l'Institut d'Investigació Científica de la Joguina del Ministeri d'Indústria Lleugera (que confecciona models de joguines).

En conjunt es pot dir que la U.R.S.S., en aquests moments, té com un dels seus objectius prioritaris estendre la xarxa d'establiments preescolars.

L'Educació Primària

Encara que la UNESCO, utilitzant la Classificació Internacional Normalitzada de l'Educació (C.I.N.E.), diu que l'educació de primer grau a la U.R.S.S. abasta vuit anys, i l'educació de segon grau, dos anys, crec convenient utilitzar la denominació emprada en aquest país: Educació Primària, primer cicle d'Educació Secundària i segon cicle d'Educació Secundària.

D'acord amb aquestes denominacions, cal dir que l'Educació Primària és a la U.R.S.S. de tres anys i té caràcter obligatori i estatal. La taxa de matriculació és de, pràcticament, el 100 %.

Aquests tres anys (dels set als deu) es divideixen en tres graus que tenen com a característiques més destacables les següents:

1) Assignació d'un sol mestre per curs, amb l'excepció de l'Educació Física, el Cant i Dibuix, amb un total de set assignatures¹⁵.

2) Dret dels pares a que el seu fill rebi l'ensenyament en la llengua materna, i a partir del segon grau es dona la possibilitat d'aprendre l'idioma rus. Aquest fet és, realment, important si es té en compte que existeixen 57 llengües oficials a tota la U.R.S.S.

L'Educació Secundària

L'Educació Secundària a la U.R.S.S. s'imparteix en diferents tipus de centres escolars amb una funcionalitat variada. Després

¹⁵ Per observar el total d'assignatures en el nivell primari i secundari, i les hores setmanals dedicades a cadascuna d'elles es pot consultar el llibre de KUZIN, N.; KONDAKOV, M., *op. cit.*, pp. 46-47.

de l'Educació Primària tots els individus passen al que podríem anomenar el primer cicle de Secundària, general i obligatori per a tothom, que es dona a les Escoles Mitjanes Incompletes. El temps de permanència en aquestes escoles es de cinc anys, concretament del grau IV al grau VIII, i els professors s'hi especialitzen per matèries.

Després d'assistir a aquest tipus de centres, l'ensenyament secundari es diversifica en tres grans branques d'estudi: les Escoles Secundàries Mitjanes Completes, les Escoles Secundàries Especialitzades i les Escoles Secundàries Professionals Tècniques. Cal dir, però, abans d'analitzar cadascuna d'elles que l'ensenyament obligatori arriba fins al primer i segon any de qualsevol d'aquests centres escolars; és optatiu poder continuar-hi després, encara que aquest ensenyament té caràcter gratuït. Tot això completa els deu anys d'ensenyament obligatori que té establerts la U.R.S.S. a nivell de tot l'Estat.

A) *Escoles Secundàries Mitjanes Completes.* Aquestes escoles tenen un currículum variat, que prepara «primordialment» per a la Universitat, amb una durada de dos anys. Tant en el grau VIII (abans d'accedir a aquests tipus de centre) com en el grau X (en l'acabar els estudis) hi ha exàmens selectius elaborats pel Ministeri d'Instrucció Pública de cada República.

Com a característiques més destacables de les Escoles Secundàries Mitjanes podem anomenar les següents:

1) Ensenyament molt academista que dona gran importància a les lliçons, i que avalua, primordialment, en relació a la suficiència i no a la satisfactorietat.

2) Autonomia dels Ministeris d'Instrucció Pública de cada República sobre alguns aspectes del Pla d'Estudis en concret, sobre les hores que s'han de dedicar, en cada grau, al rus (que és idioma «voluntari»), i a la llengua materna; i possibilitat d'ampliar el programa d'estudis amb la finalitat que els alumnes coneguin la Història, l'Art, la Literatura, etc. pròpies de la seva República. Aquesta darrera possibilitat suposa un gran esforç per als alumnes i, en general per a la mateixa estructura de la República perquè, llavors, tenen la necessitat d'ampliar l'horari setmanal en dues o tres hores i/o allargar un any més els estudis a l'Escola Secundària Mitjana. Aquest fet implica, per tant, un «cost social» elevat.

3) Reconeixement social dels alumnes més avantatjats com a

incentiu per a la resta de companys. En aquest sentit cal destacar els actes que s'organitzen en acabar els estudis: es lliuren medalles d'or i diplomes als alumnes amb qualificacions més elevades (a més de donar-los privilegis per a accedir als centres d'Educació Superior). Aquests actes, per tal que tinguin un major valor simbòlic es fan en presència dels pares i organitzacions socials de tot tipus, que a la U.R.S.S. tenen una gran importància.

4) Constitució a cada escola d'un Consell Pedagògic que, respecte al Director és, simplement, un òrgan consultiu.

5) Forta càrrega ideològica en determinades assignatures, amb especial èmfasi a la Literatura, Història, Sociologia i Biologia. La versió materialista del món, l'aprofundiment en tots els aspectes del marxisme-leninisme i la figura de Lenin són tres fites fonamentals de l'educació comunista a la U.R.R.S., i que es desenvolupen de forma especial en aquestes assignatures¹⁶.

B) Escoles Secundàries Especialitzades. Les Escoles Secundàries Especialitzades preparen, sobretot, els alumnes de cara a una professió per al món laboral, i poden acollir més de 500 especialitats, que aquests centres imparteixen. Això, però, no implica que no se'ls doni una formació humana i cultural bàsica, que en molts casos coincideix amb la que s'imparteix a les Escoles Secundàries Mitjanes Completes.

El procés per a ingressar en aquests centres pot fer-se per dues vies:

— La primera és després de realitzar l'Ensenyament Mitjà Incomplet (primer cicle de Secundària); això suposarà que l'individu sigui entre tres o quatre anys en una Escola Secundària Especialitzada.

— La segona és accedir després d'haver realitzat els estudis de l'Escola Secundària Mitjana Completa; això implicarà que l'individu faci entre un i dos anys i mig d'estudis en aquests tipus d'Ensenyament Secundari. A aquesta modalitat s'acullen, normal-

¹⁶ El 5 de febrer de 1921, Lenin publicava en el diari Pravda un article que entre altres coses deia: «Como es natural, la incorporación de los especialistas ha de efectuarse con dos condiciones ineludibles: primera, los especialistas no comunistas deben trabajar bajo el control de los comunistas; segunda, el contenido de la enseñanza, cuando se trate de asignaturas de instrucción general (en particular, filosofía, ciencias sociales y educación comunista), deben determinarlo únicamente los comunistas».

La referència d'aquest paràgraf es pot trobar a LENIN, *op. cit.*, p. 127.

ment, aquells que veuen tancada la seva possibilitat d'entrar als centres d'Ensenyament Superior per no haver superat les proves de selectivitat.

De tota manera, un cop finalitzats els seus estudis, i després d'haver estat treballant durant tres anys, se'ls permet d'accedir a aquests centres d'ensenyament superior.

C) *Escoles Secundàries Professionals Tècniques*. Els cursos d'aquests centres d'Ensenyament Secundari estan dirigits sobretot, al perfeccionament professional i cultural de persones que ja siguin en el món laboral.

Poden accedir-hi tots aquells que tinguin els estudis equivalents als vuit anys d'Ensenyament Primari i primer cicle de Secundària (Escoles Mitjanes Incompletes), precisament amb la finalitat que puguin ser acollides, directament, totes aquelles persones que van realitzar els vuit anys d'ensenyament obligatori implantats mitjançant una llei l'any 1961. La durada dels estudis varia entre sis mesos i quatre anys, per possibilitar una flexibilitat, realment positiva, entre els treballadors que volen tenir accés a aquests tipus de centres.

Els programes, en general, dediquen una bona part del temps a «pràctiques» (aproximadament un 70 % del total), i la resta preten fonamentar uns continguts teòrics de tipus general i professional. Després de realitzar aquests estudis, queda oberta la possibilitat de començar l'Ensenyament Superior, encara que els que ho desitgen troben grans dificultats pel nivell de continguts que aquest ensenyament imparteix.

Tant en aquests tipus de centres com a les Escoles Secundàries Especialitzades, tenen una gran importància numèrica els estudis nocturns i l'ensenyament per correspondència, que duren un any més que els de les classes diürnes.

L'Educació Superior

L'Educació Superior a la U.R.S.S., a l'igual que la resta de nivells educatius, és gratuïta, però a diferència d'aquells, aquí les beques d'ajuda són més importants. La seva quantitat està, sempre, en funció dels resultats obtinguts per l'alumne; la dotació pot ser eliminada en el cas que les qualificacions siguin molt negatives.

La durada dels estudis oscil·la entre quatre i sis anys i mig, segons la carrera escollida d'entre les 430 carreres universitàries

que hi ha en aquest país. La possibilitat de permanència en aquests centres és sempre, com a màxim, d'un any més que la durada de la mateixa carrera.

Les normes d'accés són, també, una de les característiques fonamentals d'aquest nivell educatiu. Una planificació estatal, basada en les previsions de necessitats laborals en els anys següents, normativitza el nombre de plaçes possibles per a cadascuna de les especialitats. Això implica que la selectivitat en els centres d'Educació Superior a la U.R.S.S. sigui molt forta. Les proves per a fer aquesta selecció es componen d'una part de continguts generals, i una altra d'específics d'acord amb l'especialitat escollida. Aquestes proves, juntament amb els informes del Komsomol (organització juvenil comunista) o del P.C.U.S., són els elements selectius fonamentals sobre els quals es permet o no l'entrada a l'Ensenyament Superior.

Hi ha, però, una excepció a per poder ingressar directament: apuntar-se a uns cursos previs a l'entrada a aquests centres, lligats als establiments d'educació superior. Aquests cursos acostumen a tenir una durada de vuit i deu mesos, i estan reservats als llicenciats de l'Exèrcit i als «recomanats» per les organitzacions socials o les empreses.

D'altra banda, els estudis nocturns i per correspondència tenen també una gran importància, encara que allarguen, aproximadament, un any més la carrera escollida. La xifra del 41,2 %, en el curs 1975-1976, d'alumnes admesos en aquestes dues modalitats d'Ensenyament Superior, dóna idea del gran pes específic que tenen en el conjunt de l'alumnat¹⁷.

Per últim cal destacar la importància que es dóna en totes les carreres a la vessant «pràctica» de l'especialitat. Però aquest fet no es valora, únicament, des de la perspectiva d'una millor preparació professional, sino també com una contribució de les institucions superiors (fonts de cultura i investigació) a la societat en què es desenvolupen. Les Brigades de Voluntaris, formades per estudiants d'aquest nivell acadèmic, són una bona mostra d'aquest fet en els treballs «socialment productius» que desenvolupen a l'estiu; entre d'altres, restauració de museus, de vies de ferrocarrils, etc.

¹⁷ Els càlculs estan fets partint del fet que el curs 1975-1976 van ésser admesos, en aquestes dues modalitats en centres d'ensenyament superior, 399.000 alumnes, d'un total de 993.000. Les dades estan tretes de la DIRECCIÓN CENTRAL DE ESTADÍSTICA ADJUNTA AL CONSEJO DE MINISTROS DE LA U.R.S.S., *La U.R.S.S. en cifras para 1975*, Ed. «Statistika», Moscou, 1976, p. 227.

4. PERSPECTIVES DE L'EDUCACIÓ A LA U.R.S.S.

Delimitar les perspectives de l'educació a la U.R.S.S. seria un tema que per si sol ja suposaria la redacció d'un article sencer. De totes maneres, m'ha semblat interessant aprofundir, encara que sigui mínimament, en el futur educatiu més immediat en aquest país, d'acord amb els objectius assenyalats per ells mateixos i amb els canvis que aquests objectius poden suposar. Per tal de clarificar el tema es fa imprescindible distingir entre l'àmbit general de la política educativa a la U.R.S.S., i l'àmbit més particular de la realitat escolar en el país, ambdós amb perspectiva de futur.

Pel que fa a la política educativa, la referència més immediata i objectiva de quines són les fites a aconseguir, pel govern d'aquesta nació en els propers anys, la podem trobar en els informes del XXVI Congrés del Partit Comunista de la Unió Soviètica, celebrat el febrer de l'any 1981. Un dels temes del Congrés va ésser, precisament, donar les orientacions del desenvolupament de la U.R.S.S. per al període 1981-1985, fins al 1990¹⁸. Entre les nombroses orientacions assenyalades, destacaré les de més gran transcendència per al sistema educatiu d'aquest país:

1) *Quant als Centres de Preescolar:*

— Millorar la qualitat de les guarderies, i ampliar la xarxa d'establiments preescolars en general, per tal que puguin assistir a aquests centres un total de dos milions i mig d'infants.

— Donar facilitats per a l'entrada d'infants al Preescolar als sis anys, a fi de preparar-los millor per a l'Ensenyament Primari.

2) *Quant als Centres de Secundària:*

— Possibilitar la gratuïtat dels Manuals de l'Ensenyament Mitjà Complet i Incomplet.

— Augmentar els cursos per correspondència i nocturns per tal de millorar la preparació dels obrers qualificats. En aquest mateix sentit, augmentar la xarxa de centres tècnico-professionals per tal d'obtenir en el període 1981-1985 una promoció de tretze milions d'obriers qualificats.

¹⁸ «XXVI Congreso del Partido Comunista de la Unión soviética», *Boletín Informativo*, Ed. Paz y Socialismo, Praga, 1981, núm. 7, any XIX, pp. 157-244. (Edición Especial).

— Augmentar en un 160 % el nombre d'obres amb estudis de Secundària Completa.

— Intensificar l'orientació professional en els centres.

3) *Quant als Centres d'Educació Superior:*

— Juntament amb els Centres d'Ensenyament Secundari Especialitzat, aconseguir la xifra de deu milions d'especialistes, elevar el seu nivell professional, i treure'n un major rendiment a l'economia nacional.

4) *Quant als Centres Extraescolars:*

— Abocar els esforços cap als establiments extraescolars infantils (en especial els referits a l'organització de «Pioners»), estendre la xarxa d'aquests tipus de centres, i promoure la seva millora qualitativa.

Pel que fa a la realitat escolar, les perspectives semblen orientar-se al voltant de l'anomenada «Escola de Jornada Completa» (segons l'expressió de M. N. Skatkin i E. G. Kostichkin)¹⁹. El seu fonament és la necessitat d'establir un lligam de connexió molt més real entre l'activitat docent i les activitats extraescolars. Aquesta tendència es caracteritza, més concretament, però en els punts següents:

1) *Quant als objectius:*

— Els objectius es regeixen per la necessitat de saber «seleccionar informació», i no d'«acumular informació».

2) *Quant als continguts:*

— Divisió del programa escolar en continguts obligatoris i facultatius.

¹⁹ «Al revés de las escuelas de jornada prolongada, en las de jornada completa los maestros no están asignados a una clase o grupo determinado. Se asignan créditos especiales para remunerar por hora el trabajo extraescolar de los maestros, los dirigentes de círculos y los educadores encargados de la organización de grupos, círculos, actividades recreativas, campamentos, etc., donde los niños se agrupan no sólo en función de la clase a la que asisten, sino también en función de las condiciones de su vida en el hogar y el horario de trabajo de sus padres». SKATKIN, M. N.; KOSTIACHKIN, E. G., «La evolución previsible de la escuela en la

— Diferenciació, a cadascun dels temes, dels continguts fonamentals i accessoris.

— Vinculació dels continguts a la vida real de l'individu.

3) *Quant a les activitats:*

— Utilització de la ràdio, televisió, cinema, biblioteca, etc.

— Revalorització del joc educatiu com a activitat que pretén «aprendre tot jugant».

4) *Quant a la metodologia:*

— Enfocament interdisciplinar dels temes.

— Combinació harmoniosa dels diferents mètodes didàctics.

5) *Quant a l'avaluació:*

— Canvi en els criteris d'avaluació; han d'ésser més flexibles.

— Utilització de l'autoavaluació.

Tots aquests canvis que suposa la implantació de «l'escola de jornada completa» impliquen també, d'altra banda:

1) Preparar el professorat en aquest nou model (i no en el tradicional). S'imposa que en un breu termini de temps les Escoles i Instituts Pedagògics revisin els seus plans d'estudi, i els adoptin a les noves circumstàncies.

2) Adaptar el material didàctic a aquesta nova realitat.

3) Adaptar, igualment, les instal·lacions escolars a la flexibilitat que suposa la jornada completa.

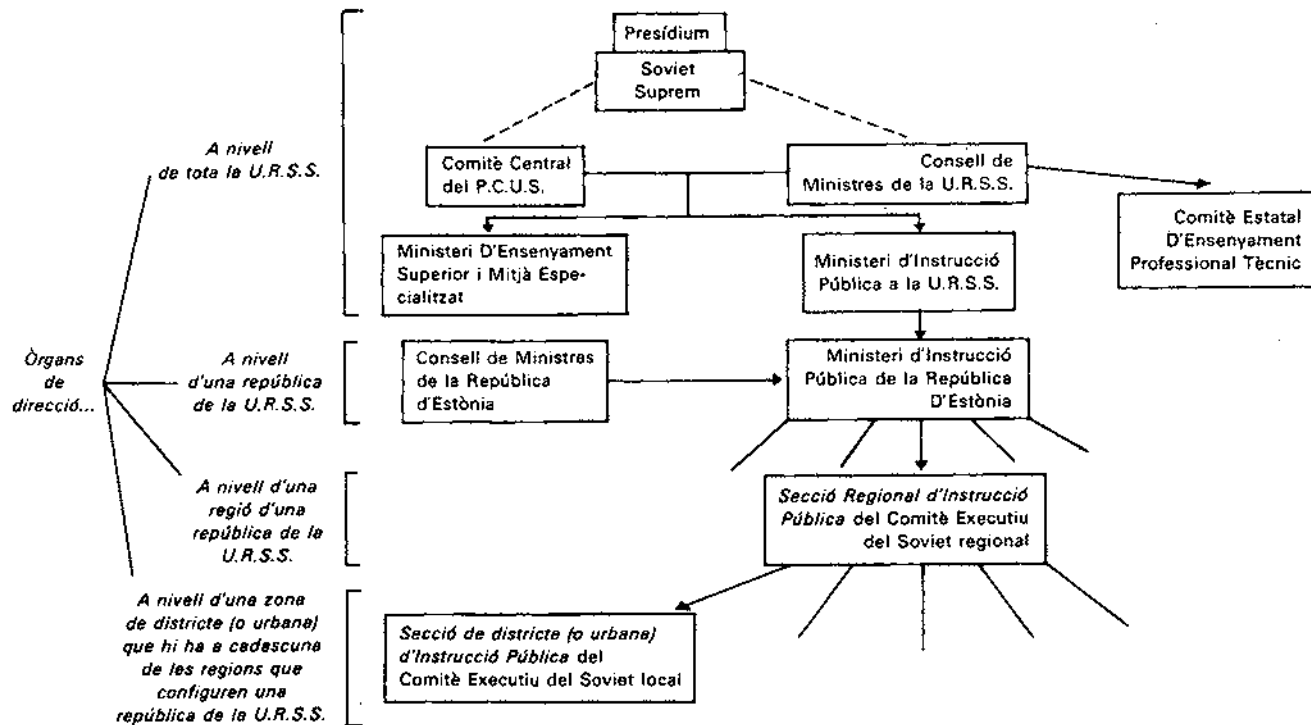
Per últim, no podem deixar d'assenyalar que totes les innovacions que s'introdueixin en l'estructura del sistema educatiu, o en la realitat escolar concreta, no han d'oblidar problemes tan greus per a l'educació a la U.R.S.S. i que encara no estan degudament superats, com poden ser —entre d'altres— els següents:

— El nivell de qualitat de l'escola rural (tant la primària, com la secundària)

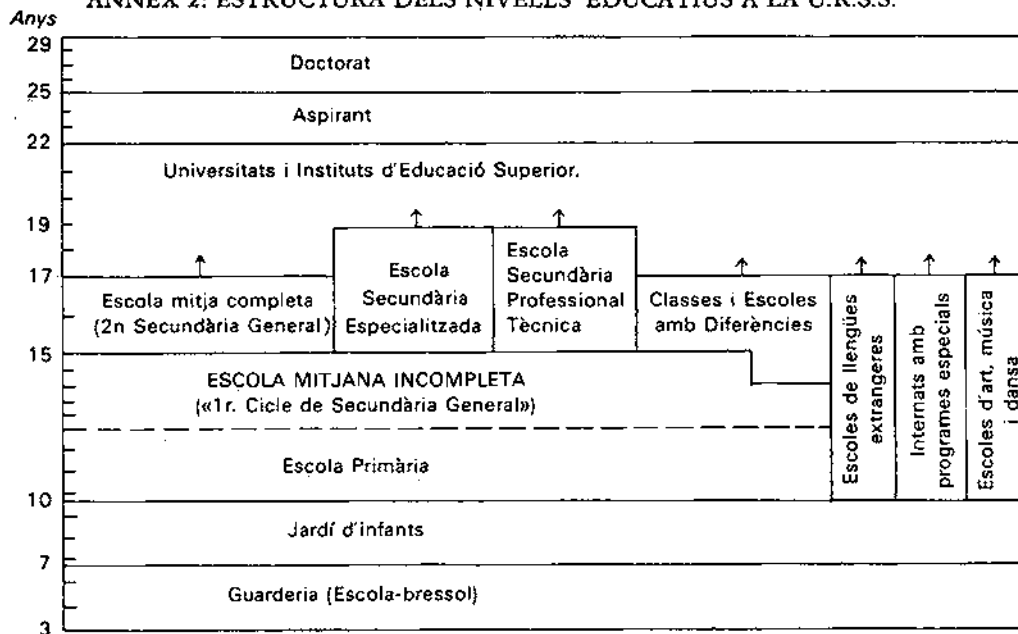
— La desigualtat d'accés vigent, sobretot a l'Educació Superior, en funció del nivell socio-econòmic dels individus, reconeguda pel professor Mikolaj Kozakiewicz²⁰, membre de l'Acadèmia Polaca de les Ciències, i especialista en la matèria.

²⁰ KOZAKIEWICZ, M., «La igualdad ante la educación en los países de Europa oriental», *Perspectivas*, Vol. X, núm. 2, Revista Trimestral de Educación, UNESCO, París, 1980, pp. 192-199.

ANNEX 1: LA DIRECCIÓ DE LA INSTRUCCIÓ PÚBLICA A LA U.R.S.S.

ANNEX 2: ESTRUCTURA DELS NIVELLS EDUCATIUS A LA U.R.S.S.

Aclariments importants:

- 1.ª L'Ensenyament obligatori dura deu anys.
- 2.ª A les «Escoles Secundàries Especialitzades» els estudis duren tres o quatre anys.
- 3.ª A les «Escoles Secundàries Professionals Tècniques» els estudis duren de sis mesos a quatre anys.
- 4.ª A les universitats i instituts d'Educació Superior, els estudis duren de quatre a sis anys i mig.
- 5.ª Els quatre anys de doctorat aproximatiu.

RESUMEN

Abordar el tema de la educación en la U.R.S.S. desde una perspectiva objetiva es realmente difícil debido a un conjunto de factores exógenos al sistema que lo hacen peculiar con respecto a otros países.

En este contexto es preciso delimitar con la mayor claridad posible lo que es la «versión oficial» de la U.R.S.S. de las realidades subyacentes que persisten y se fomentan en el sistema. En ocasiones, estas realidades llegan a contradecirse con los objetivos fundamentales de la educación en el país, mientras que en otros casos son el resultado de una interpretación propia de determinados planteamientos. Conceptos como, por ejemplo, «la moral humana», «el amor a la Patria», o «el internacionalismo» adquieren un carácter diferente en el contexto de la U.R.S.S. Es preciso, por tanto, clarificar el contenido de algunos conceptos.

La dirección de la educación en la U.R.S.S. está, primordialmente, controlada e impulsada por dos Ministerios y un Comité Estatal, fuertemente influenciados en sus estamentos por las normas dictadas por el P.C.U.S. Como en casi todos los países autoritarios, una fuerte centralización y burocratización son instrumentos imprescindibles en el desarrollo de su política y administración educativa.

Los niveles del sistema educativo responden, en general, a los planteamientos asumidos en otros países, aunque con algunas características de funcionamiento y contenido diferentes. Entre otras, su financiación, selección de alumnos, especialidades (sobre todo en Educación Secundaria), etc.

Por último, la orientación que seguirá la educación en la U.R.S.S. viene marcada principalmente por la extensión de la red de centros preescolares, el aumento de recursos para las modalidades y por correspondencia, la mejora de las organizaciones que llevan a cabo actividades extraescolares, y la implantación progresiva de la «escuela de jornada completa».

ABSTRACT

To approach the subject of education in the U.S.S.R. from an objective viewpoint is really difficult owing to a combination of factors exogenous to the system that makes it peculiar with respect to other countries.

In this context it is necessary to outline with the greatest possible clarity what is the «official version» of the U.S.S.R. of the underlying realities that are persistent and which are promoted in the system. At times these are contradictory to the fundamental objectives of education in the country, while in other cases they are the result of a more exact interpretation of definite planning. Concepts such as, for example, «human morality», «the love of the Native land» or «internationalism» acquire a different character in the U.S.S.R. It is therefore necessary to clarify the content of some concepts.

The management of education in the U.S.S.R. is primarily controlled and directed by two Ministries and a State Committee, strongly influenced in its decisions by the norms dictated by the P.C.U.S. Like almost all authoritarian countries a strong centralization and bureaucracy are indispensable instruments in the development of its Educational and Administrative Policy.

The levels of the education systems correspond, in general, to those adopted in other countries, although with some different ways of functioning and different contents. Among others, its financing, selection of students, specialisations (especially in secondary education), etc.

Finally, the direction of education followed in the U.S.S.R. is distinguished chiefly by the extension of the net of pre-school centres, the increase of resources through night schools and correspondence, the improvement of the organisations that carry out extracurriculum activities and the progressive introduction of the «school of the full working day».